

Prehľad historického vývoja európskej integrácie

Anotácia: Článok poskytuje čitateľovi ucelený prehľad o historickom vývoji európskej integrácie v priereze jednotlivých období počnúc 14. storočím až po súčasnosť. Čitateľ má tak možnosť dozvedieť sa, čo motivovalo vytváranie jednotlivých integračných zoskupení v Európe, akými skutočnosťami a akými cieľmi sa riadili jednotlivci i štáty pri rokovaniach a vytváraní spoločenstiev počas celého integračného procesu. Článok zároveň poskytuje obraz o jednotlivých spoločenstvách, organizáciách a inštitúciách, zahrnujúc ich právny základ, na ktorom vznikali, organizačnú štruktúru a úlohy, pre ktoré vznikli a ktoré mali v danom období naplniť.

Kľúčové slová: Európska únia, Európske spoločenstvo, Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD), Spoločenstvo pre uhlie a oceľ, Montánná únia, Európske hospodárske spoločenstvo (EHS), Spoločenstvo pre jadrovú energiu (Euroatom), Parížska zmluva, Rímske zmluvy, Maastrichtská zmluva, Amsterdamská zmluva, Zmluva z Nice, Jednotný európsky akt, Konvent o budúcnosti Európy, Lisabonská zmluva.

Vývoj európskej integrácie do druhej svetovej vojny

Myšlienka zjednotenej a prosperujúcej Európy, v ktorej by sa štáty spojili do väčšieho celku a nazívali v mieri, nie je objavom dvadsiateho storočia, ale vznikla už pred viacerými storočiami. Motívom tejto myšlienky bolo úsilie zachovať národom Európy mier a bezpečnosť spojením ich politických, bezpečnostných, ekonomických, sociálnych a kultúrnych záujmov do jednotnej, silnej Európy.

Idea zjednotenej Európy sa prvýkrát objavuje na začiatku 14. storočia v dielach filozofov, historikov a spisovateľov. Vo svojich dielach vychádzali z dedičstva Rímskej ríše, ktorá tvorila jednotný politický a kultúrny celok. Po rozpade Rímskej ríše bola táto nahradená voľnou súdržnosťou suverénnych štátov, najmä na základe spoločných prvkov kultúry a náboženstva. V dôsledku križiackych výprav a náboženského štiepenia, rozdielneho hospodárskeho vývoja a kolonializmu sa však táto jednota postupne strácala. V priebehu historického vývoja poznamenaného striedaním obdobia rozpoltenosti záujmov silných národných štátov a ich neskoršieho zblížovania predstavy o úlohách a cieľoch integrovanej Európy dostávali čoraz konkrétnejšiu podobu, pričom z týchto základných smerov sa odvíjali aj súčasné koncepcie zjednotenej Európy.¹

Projekty integrovanej Európy vznikali aj na americkom kontinente. Konkrétne v roku 1693 zakladateľ štátu Pensylvánia **William Penn** uviedol v diele *An Essay towards the Present and Futur Peace of Europe* návrh vytvoriť Európsky zväz štátov, ktorý mal na základe dohody členských štátov vyústiť do vzniku spolkového štátu.²

Myšlienka zjednotenej Európy našla svojich pokračovateľov aj v 18. a 19. storočí. V tomto období viacerí autori navrhovali svoje projekty o zjednotenej Európe založené na princípe posilnenia moci v spoločnom štáte. Tak napríklad francúzsky vyslanec **Abbé Charles Castel de Sant-Pierre** na Utrechtskom kongrese (konanom v roku 1713) predložil plán na trvalé zabezpečenie mieru v Európe v návrhu nazvanom *Mémoire pour rendre la paix perpétuelle en Europe*. Na základe tohto návrhu mala vzniknúť medzištátna organizácia so senátom ako hlavným orgánom členských štátov a stálym sekretariátom so sídlom v Holandsku. Návrh zakazoval viesť vojnu ako prostriedok riešenia medzinárodných konfliktov a zaviesť zmierovacie a arbitrážne konanie. Proti členskému štátu, ktorý sa nepodrobil rozhodnutiu uvedených orgánov alebo siahol po vojne, mala zasiahnuť spolková armáda pod spolkovým velením. Organizácia mala plniť aj hospodárske funkcie zamerané na

¹ STRÁŽNICKÁ, V. *Európska integrácia a právo Európskej únie*, s. 14 -15.

² STRÁŽNICKÁ, V. *Európska integrácia a právo Európskej únie*, s. 17.

odstránenie prekážok obchodovania. Žiaľ tento, ako aj ďalšie liberálne projekty zostali len plánmi.

V 19. storočí **Conrad Friderich von Schmidt** vo svojom diele *Europäisches Bund*, publikovanom v roku 1821, navrhuje vytvoriť európsku federáciu. V tomto období najmä z dôvodu rozširujúcej sa industrializácie však európske štáty skôr preferovali hospodársku spoluprácu na zmluvnom základe než na základe štátneho zväzku členských štátov.

Významnú úlohu v integračnom procese Európy zohrali aj rôzne medzinárodné kongresy a konferencie, ktoré sa uskutočnili na začiatku a v priebehu 19. storočia a ktoré viedli k vzniku viacerých zoskupení a koalícií štátov Európy. Z nich snáď najvýznamnejší bol Viedenský kongres (1814 – 1815) a Parížsky kongres (1856). Výsledky oboch spomínaných kongresov sa považujú nielen za medzníky vo formulovaní normatívnych pravidiel medzinárodného práva (právny režim riek, sloboda plavby lodí), ale sú aj významnými piliermi vývoja európskej spolupráce a zjednocovania. Ako príklad môže slúžiť Nemecký spolok, ktorý vznikol v roku 1812 a pretrval až do roku 1851. K vzniku viacerých koalícií európskych štátov ako výsledku vojenských aktivít proti Francúzsku za vlády Napoleona I. došlo v období tzv. napoleonských vojen. Ako príklad treba spomenúť Európsky koncert, išlo o vojenskú koalíciu mocností, ktorá vznikla uzavretím dohody medzi Rakúskom, Spojeným kráľovstvom Veľkej Británie a Severného Írska, Pruska a Ruska v roku 1814 alebo neskoršiu Svätú Alianciu, ktorá vznikla o rok neskôr (1815) zmluvným spojením tých istých mocností. Tieto aliancie a ďalšie, ktoré vznikli neskôr, mali za cieľ zabezpečiť mier a politickú rovnováhu v Európe. Tento cieľ plnil až do začiatku prvej svetovej vojny Európsky koncert.

Aj 20. storočie už od svojho začiatku bolo charakteristické myšlienkami o integrácii štátov Európy. Významným sa javí najmä návrh **Richarda Coudenhove-Kalergiho**, ktorý v roku 1922 vo svojej publikácii pod názvom *Paneurópa* navrhol vytvoriť európsku federáciu, v rámci ktorej by členské štáty čiastočne obmedzili svoju suverenitu, čo by bol podľa neho jediný spôsob, ako predísť podobnej katastrofe, akou bola prvá svetová vojna. Vychádzajúc zo svojho návrhu, Richard Coudenhove-Kalergi založil hnutie (nie medzinárodnú organizáciu) s názvom *Paneurópska únia*, ktoré malo zabrániť vzniku ďalšieho vojnového konfliktu v Európe. Čestným predsedom tohto hnutia sa stal francúzsky ministerský predseda **Aristid Briand** (1862 – 1932).

Meno Aristida Brianda sa nespája len Paneurópskou úniou, ale aj s projektom, ktorý predložil dňa 7. septembra 1929 na pôde Spoločnosti národov a v ňom navrhol vytvoriť Európsky federatívny zväz. Tento zväz, ktorý mal mať vlastné orgány a ktorý by neobmedzoval suverenitu členských štátov, mal slúžiť na podporu ich spolupráce v hospodárskej, politickej a sociálnej oblasti. Projekt predpokladal vytvorenie spoločného trhu, avšak s obmedzením liberalizácie pohybu tovaru, osôb a kapitálu. Po vystúpení pred Valným zhromaždením Spoločnosti národov Aristid Briand vypracoval *Memorandum organizácie európskej únie*, ktoré predložil európskym členom Spoločnosti národov. S výnimkou Veľkej Británie sa memorandum stretlo s pozitívnym ohlasom. Spoločnosť národov v roku 1930 rezolúciou zriadila európsku komisiu, ktorá mala projekt realizovať. Udalosti nasledujúcich rokov, najmä vznik diktátorských režimov v niektorých európskych štátoch a začiatok druhej svetovej vojny však jeho realizáciu znemožnili. Avšak pre ďalší povojnový integračný proces v Európe mal nepopierateľný význam.

Vývoj európskej integrácie po druhej svetovej vojne

Proces európskej integrácie prerušený udalosťami druhej svetovej vojny pokračoval až po jej skončení. Po porážke fašizmu a ukončení vojny sa motiváciou pre európsku integráciu³

³ Pod pojmom európska integrácia rozumieme proces prehlbovania mierovej spolupráce európskych štátov najmä v oblasti hospodárskej, ale aj v oblasti politickej.

stála snaha vytvoriť medzi európskymi národmi také vzťahy, ktoré by rozvíjali a kultivovali ich spoluprácu a zabránili vzniku ďalších ozbrojených konfliktov ohrozujúcich mier a stabilitu v Európe. Nevyhnutným predpokladom takejto spolupráce však bolo vyriešenie tradične nepriateľsky naladených francúzsko-nemeckých vzťahov. Avšak medzi európskymi štátmi nejestvovala jednota názorov na to, aký charakter by zoskupenie európskych štátov malo mať, v akom rozsahu a v akej hĺbke by k vzájomnému prepojeniu štátov malo dôjsť. Na základe zložitých rokovaní medzi európskymi štátmi v podstate vznikli dve koncepcie povojnovej európskej integrácie. Podľa prvej, tzv. federalistickej koncepcie, výsledkom európskej integrácie by mala byť supranacionálna organizácia, v rámci ktorej by sa členské štáty čiastočne vzdali svojej suverenity. Takáto nadnárodná organizácia štátov by ovládala členské štáty, pričom rozhodnutia jej orgánov by sa prijímali väčšinovým hlasovaním. Zástancom tejto koncepcie bolo najmä Francúzsko.

Podľa druhej, tzv. konfederalistickej koncepcie,⁴ by sa spolupráca európskych štátov uskutočňovala v rámci klasickej medzinárodnej organizácie, neobmedzovala by suverenitu členských štátov a záväzné rozhodnutia by sa prijímali jednomyselne, pričom každý členský štát by mal *právo veta*. Zástancom tejto koncepcie bola Veľká Británia. K nej sa pripojili škandinávské štáty, ako aj Švajčiarsko a Rakúsko, ktoré do popredia kládli štátu politickéj neutrality. Skupina štátov zoskupených okolo Veľkej Británie sa usilovala najmä o posilnenie vzájomnej hospodárskej spolupráce a o vytvorenie takej organizácie, ktorá by len minimálne obmedzovala ich štátnu suverenitu.⁵ Medzinárodné organizácie, ktoré následne vznikli v Európe, vychádzali z konfederalistickej koncepcie. Na báze konfederalistickej koncepcie po druhej svetovej vojne následne vznikli:

- a) Organizácia pre európsku hospodársku spoluprácu (OEEC) – ekonomické zoskupenie,
- b) Západná únia – vojenské zoskupenie,
- c) Rada Európy – politické zoskupenie.

Organizácia pre európsku hospodársku spoluprácu (OEEC)

Organizácia pre európsku hospodársku spoluprácu (OEEC) vznikla ako reakcia na *Marshallov plán*. Jeho podstatou bola ponuka hospodárskej pomoci USA štátom povojnovej Európy. Veľká Británia a Francúzsko túto ponuku USA prijali, ZSSR ju však odmietol. Dohodu o európskej hospodárskej spolupráci, teda o vzniku OEEC, dňa 16. apríla 1948 v Paríži podpísalo celkovo 16 európskych štátov. Úlohou OEEC bolo byť európskym centrom pre koordináciu a aplikáciu americkej hospodárskej pomoci, ako aj realizovať ekonomickú spoluprácu členských štátov. Uvedená organizácia má svoje orgány, a to: *radu, výkonný výbor, generálneho tajomníka*.

V roku 1960 bola v Paríži podpísaná Dohoda o hospodárskej spolupráci a rozvoji, ktorá revidovala dohodu z roku 1948 a organizáciu premenovala na Organizáciu pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD). V súčasnosti má OECD 34 členov (Slovenská republika je jej členom od 14. decembra 2000). Úlohou organizácie je spolupráca štátov s cieľom zachovania mieru, podpora konkurencieschopnosti národných hospodárstiev a podpora svetového obchodu a rozvojových krajín.

Západoeurópska únia

V Európe však po druhej svetovej vojne začali vznikať aj politicko-vojenské organizácie. 17. marca 1948 bola medzi Francúzskom, Veľkou Britániou a štátmi Beneluxu podpísaná

⁴ Nazývaná tiež diplomatická koncepcia.

⁵ Porovnaj: KARAS, V., KRÁLIK, A. *Európske právo*, s. 20, MAZÁK, J. JÁNOŠÍKOVÁ, M. *Základy práva Európskej únie – ústavný systém a súdna ochrana*, s. 11.

Zmluva o Západnej únii (tzv. Bruselský pakt). Západná únia mala ciele jednak ekonomické, a to prispieť k rekonštrukcii povojnovej európskej ekonomiky, ako aj vojenské; tie zotrvali do súčasnosti a spočívajú v koordinácii obrannej politiky členských štátov. V roku 1954 sa členom Západnej únie stala vtedajšia Spolková republika Nemecko a Taliansko. V tom istom roku (t. j. 1954) bola Západná únia premenovaná na Západoeurópsku úniu a v súčasnosti sa považuje za európsky pilier Organizácie Severoatlantickej aliancie (NATO).

Organizácia severoatlantickej zmluvy, nazývaná tiež ALIANCIA, vznikla 4. apríla 1949. Aliancia je medzivládna organizácia združených krajín, ktorej úlohou je chrániť slobodu a bezpečnosť svojich členov politickými a vojenskými prostriedkami. Je založená na spoločných hodnotách demokracie a ľudských práv, pričom si členské štáty zachovávajú plnú suverenitu a nezávislosť. V roku 2004 sa členským štátom Aliancie stala aj Slovenská republika.

Aliancia svoju legitimitu odvodila od článku 51 Charty OSN, ktorý potvrdzuje právo na kolektívnu alebo individuálnu obranu. Je združením slobodných štátov zjednotených spoločným rozhodnutím ochraňovať svoju bezpečnosť prostredníctvom vzájomných záruk a stabilnými vzťahmi s ostatnými krajinami. Základným princípom fungovania aliancie je spoločný záväzok a vzájomná spolupráca medzi suverénnymi štátmi. Solidarita v rámci aliancie v politickej a vojenskej a v iných sférach zabezpečuje, že žiadna členská krajina sa nemusí spoliehať len na vlastné národné sily pri riešení svojich bezpečnostných problémov.

Vznik Rady Európy

K veľkým úspechom povojnového integračného procesu patrí Rada Európy, ktorá vznikla dňa 5. mája 1949. Ide o politické zoskupenie členských štátov. Rada Európy je samostatná medzinárodná organizácia, v ktorej sa rozhodnutia vo všetkých zásadných otázkach prijímajú na princípe jednomyselnosti, čo znamená, že každá členská krajina má právo veta. Rada Európy sa stala prvou medzinárodne uznávanou organizáciou štátov, ktorá si vytýčila za svoj cieľ úsilie o jednotnú Európu. V súčasnosti Rada Európy združuje 47 štátov. Svoju činnosť zameriava na zaistenie mieru, medzinárodnú spoluprácu, priateľstvo, princíp spravodlivosti, ako aj ďalšie zásady, na ktorých spočíva demokracia. Rada Európy pomáha pri uplatňovaní základných ľudských práv tým, že každá členská krajina musí rešpektovať zásady právneho štátu, musí garantovať dodržiavanie ľudských práv a základných slobôd. Rada Európy tiež pomáha pri uskutočňovaní hospodárskeho a sociálneho pokroku.⁶ *(Je potrebné zdôrazniť, že nejde o inštitúciu EÚ, Rada Európy vznikla ešte skôr, ako došlo k podpísaniu Rímskych zmlúv. Má sídlo v Štrasburgu, Slovenská republika je jej členom od roku 1993).*

Rada Európy prijíma jednak nezáväznú rezolúcie, ale aj záväzné dohovory (stávajú sa záväznými pre členské štáty po ich ratifikovaní národnými parlamentmi). V rámci Rady Európy bol prijatý celý rad významných dohovorov v oblasti ekonomiky, kultúry, sociálnej politiky a práva. Najvýznamnejším dohovorom, z ktorého Rada Európy pri svojej činnosti vychádza, je Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd zo 4. novembra 1950 (vstúpil do platnosti v roku 1953). Tento dohovor bol aj základom pre vznik Európskeho súdu pre ľudské práva so sídlom v Štrasburgu, a umožňuje tomuto súdному orgánu riešiť prípady porušovania ľudských práv v členských štátoch.

Rada Európy v talianskom Turíne dňa 18. októbra 1961 prijala tiež Európsku sociálnu chartu, ktorá síce z hľadiska právnej vynútiteľnosti nemá povahu Európskeho dohovoru o ľudských právach, ale je významným harmonizačným prvkom v oblasti sociálnych a politických práv. Dňa 27. mája 1992 dohodu podpísala aj bývalá Česká a Slovenská federatívna republika.

⁶ Pozri bližšie: VALUCH, J., RIŠOVÁ, M., SEMAN, R. *Právo medzinárodných organizácií*, s. 258 – 274.

Vznik troch európskych spoločenstiev

Významným medzníkom v ďalšom vývoji európskej integrácie (v päťdesiatych rokoch) bol vznik troch európskych spoločenstiev, a to: *Európskeho spoločenstva pre uhlie a oceľ (ESUO)*, *Európskeho hospodárskeho spoločenstva (EHS)* a *Európskeho spoločenstva pre atómovú energiu (EURATOM)*. Základnou myšlienkou a základným kameňom pre vznik európskych spoločenstiev bol *plán združujúci európsky priemysel uhlia a ocele*, ktorý vypracoval vtedajší generálny komisár francúzskeho plánovacieho úradu **Jean Monnet**. Podľa tohto plánu sa mala produkcia uhlia a ocele ako dvoch hlavných strategických surovín podriaďovať nadnárodnému dozoru a národné vlády sa mali vzdať časti svojich právomocí v prospech od nich nezávislej nadnárodnej inštitúcie. Plán bol následne predložený vtedajšiemu francúzskemu ministrovi zahraničných vecí **Robertovi Schumanovi**, ktorý mu dal politickú podporu, na základe čoho uvedený projekt vošiel do dejín pod názvom *Schumanov plán*. Po dohode s vtedajším západonemeckým kancelárom Konrádom Adenaurom Robert Schuman s uvedeným plánom (Schumanovým plánom) v podobe deklarácie vystúpil dňa 9. mája 1950 na tlačovej konferencii v Paríži. Uvedenú deklaráciu uvítalo najmä Nemecko, ale aj ostatné európske štáty. Deň 9. máj 1950 sa odvtedy považuje za zrod jednotnej Európy. Ponuku na vstup do uvedenej organizácie dostali všetky západoeurópske štáty, a len čo bolo jasné, ktoré z nich majú záujem, začali sa rokovania, ktoré 18. apríla 1951 viedli v Paríži k podpísaniu Zmluvy o Európskom spoločenstve pre uhlie a oceľ (ESUO), známej aj pod názvom Parížska zmluva. Podpísaním Parížskej zmluvy bolo založené Európske spoločenstvo pre uhlie a oceľ (ESUO) známe aj ako *Montánna únia*. Zakladajúcimi štátmi Montánnej únie – ESUO sa stali okrem Nemecka a Francúzska štáty Beneluxu (Belgicko, Holandsko, Luxembursko) a Taliansko. Ciele Montánnej únie boli čisto ekonomické, a to:

- a) jednotná správa nad uhoľným a oceliarskym priemyslom členských štátov,
- b) odstránenie cla na tieto komodity medzi členskými štátmi,
- c) vytvorenie jednotného trhu pracovných síl pre uhoľný a oceliarsky priemysel.

Zmluva o Európskom spoločenstve pre uhlie a oceľ vstúpila do platnosti 23. júla 1952. Ako jediná z troch zakladajúcich zmlúv bola uzavretá na dobu určitú, a to na obdobie 50 rokov, jej platnosť sa skončila 23. júla 2002.

Hlavným orgánom ESUO bol *Vysoký úrad*. Bol najvyšším výkonným orgánom, ktorý mal spoločenstvo riadiť, mal rozhodovaciu právomoc a zodpovednosť za vykonávanie zmlúv. Bol zložený z deviatich zástupcov menovaných šiestimi členskými štátmi. Vysoký úrad mohol prijímať rozhodnutia na základe väčšiny, jeho rozhodnutia boli záväzné pre všetky členské štáty. V roku 1965 po podpise Zmluvy o zlúčení spoločenstiev bol premenovaný na *KOMISIU*. Faktickým zárodokom budúceho parlamentu sa stalo *Spoločné zhromaždenie*, v ktorom Francúzsko, Taliansko a SRN mali po 18 delegátov, Belgicko a Holandsko po 10 a Luxembursko 4 delegátov. Spoločné zhromaždenie malo najmä kontrolné a poradné právomoci. Ďalej bola ustanovená *rada* pozostávajúca z jedného zástupcu vlády z každého členského štátu, mala za úlohu koordinovať súčinnosť Vysokého úradu s vládami členských štátov. Ďalším orgánom ESUO bol *Súdny dvor*, ktorý sa skladal z deviatich členov a mal na starosti riešenie sporných otázok.⁷

Je potrebné zdôrazniť, že povojnová integrácia európskych štátov predstavovala zložitý proces zahrňujúci nielen ekonomickú oblasť, ale aj politickú, sociálnu a vojenskú. Najmä v rovine politickej integrácie sa členské štáty nechceli vzdať časti svojej štátnej suverenity v prospech celku – spoločenstva. Východisko z tejto zložitej situácie napokon našiel vtedajší

⁷ PIKNA, B. *Európsky priestor svobody, bezpečnosti a práva (prizmatem Lisabonské smlouvy)*, s. 21.

francúzsky minister zahraničných vecí Robert Schuman, ktorý navrhol nie globálnu, ale postupnú integráciu v jednotlivých oblastiach, s dôrazom kladeným na ekonomickú integráciu a nie politickú. V rámci zložitých integračných rokovaní bol koncom roka 1954 vytvorený výbor, ktorý mal za úlohu hľadať cesty k rozšíreniu spolupráce nielen v oblasti uhlia a ocele, ale aj v ďalších sférach národného hospodárstva.

V júni 1955 na konferencii v sicílskej *Mesine* šesťka členských štátov ESUO prijala rozhodnutie vytvoriť spoločný trh a rozšíriť spoluprácu aj do oblasti jadrovej energetiky. Po prípravných rokovaniach sa predstavitelia ESUO dňa 25. marca 1957 zišli v *Ríme*, aby podpísali súčasne dve zmluvy, a to:

1. Zmluvu a Európskom hospodárskom spoločenstve (ZEHS⁸) a
2. Zmluvu o Európskom spoločenstve pre atómovú energiu (EURATOM.)

Obidve zmluvy, známe ako tzv. *Rímske zmluvy*, vstúpili do platnosti po ich ratifikácii signatárskymi štátmi dňa 1. januára 1958.

Zmluva o Európskom hospodárskom spoločenstve (ZEHS) predstavuje rozsiahly dokument (248 článkov), doplnený o ďalšie dokumenty. Hlavné ekonomické ciele stanovené ZEHS sa mali dosiahnuť počas prechodného obdobia, t. j. od 1. januára 1958 do 1. januára 1970, a boli formulované takto:

- a) odstránenie ciel a kvantitatívnych obmedzení medzi členskými štátmi pri dovoze a vývoze tovaru,
- b) zavedenie spoločnej colnej tarify a spoločnej obchodnej politiky,
- c) zrušenie prekážok voľného pohybu osôb, služieb, kapitálu,
- d) zavedenie spoločnej poľnohospodárskej politiky,
- e) zavedenie spoločnej dopravnej politiky,
- f) zavedenie režimu zabezpečujúceho, že v spoločnom trhu nedôjde k nečestnej konkurencii,
- g) uplatňovanie procedúr na koordinovanie hospodárskej politiky a predchádzat' k nevyrovnanosti ich platobnej bilancie,
- h) zblíženie národných zákonodarstiev, aby zodpovedali riadnemu chodu spoločného trhu,
- i) založenie Európskeho sociálneho fondu,
- j) založenie Európskej investičnej banky,
- k) pridruženie zámorských krajín a území, aby sa tak zvýšil obchod.⁹

Zmluva o Európskom hospodárskom spoločenstve je poznamenaná dominanciou tých istých nadnárodných myšlienok, s akými sa stretávame už v zmluve o ESUO. Základným cieľom zmluvy bola voľná výmena tovaru, odbúranie ciel a vybudovanie spoločných colných taríf pre všetky členské krajiny. Na inštitucionálnej úrovni sa mali vytvoriť orgány spoločného trhu, a to: „*Rada ministrov*“, „*Zhromaždenie*“, „*Komisia*“ a „*Súdny dvor*“. Na pomoc rade a komisii bol vytvorený *Hospodársky a sociálny výbor* s poradnou funkciou.

Európske spoločenstvo pre atómovú energiu (EURATOM) vzniklo v roku 1957 zároveň so založením EHS na základe Zmluvy o Európskom spoločenstve pre atómovú energiu. Jeho poslaním bolo prispieť k vytvoreniu podmienok potrebných na vybudovanie a rýchly rast jadrového priemyslu, na zvýšenie životnej úrovne v členských štátoch, ako aj rozvoj vzájomných stykov s ostatnými krajinami. Spoločenstvo sa na základe zmluvy zaviazalo plniť nasledujúce ciele:

- a) rozvíjať jadrový výskum a zabezpečovať rozširovanie jeho poznatkov,
- b) stanoviť jednotné bezpečnostné normy pre ochranu zdravia obyvateľstva a pracujúcich v jadrovom priemysle,

⁸ Názov Zmluvy o založení EHS bol v roku 1993 Zmluvou o EÚ zmenený na Zmluvu o založení Európskeho spoločenstva.

⁹ Zmluva o založení Európskeho spoločenstva (Ú. v. EÚ C340 10.11.1997), čl. 3.

- c) poskytovať investície na podporu podnikov, zriaďovanie základných zariadení, potrebných na rozvoj jadrovej energie,
- d) dozerať na pravidelné zásobovanie všetkých členov v spoločenstve rudami a jadrovým palivom,
- e) zabezpečiť kontrolnými opatreniami, aby sa jadrový materiál nepoužíval na iné účely, než na aké bol určený,
- f) zabezpečiť prístup k najlepším technickým prostriedkom vytvorením spoločného trhu materiálov a špeciálneho zariadenia, voľným pohybom kapitálu pre jadrové investície a neobmedzeným zamestnávaním odborníkov vnútri spoločenstva,
- g) nadväzovať s ostatnými krajinami a medzinárodnými organizáciami kontakty, potrebné na zabezpečenie pokroku pri mierovom využití jadrovej energie.¹⁰

Rovnako ako EHS aj EURATOM malo spoločné (nadmárodné) orgány, a to: *Zhromaždenie, Radu, Komisiu a Súdny dvor*, ktoré však konali podľa príslušnej zmluvy. Keďže však kompetencie týchto orgánov s kompetenciami orgánov EHS, ako vyplýva z oboch zmlúv, boli z veľkej časti totožné, počítalo sa v budúcnosti s ich priamym prepojením. Stalo sa tak podpísaním tzv. *Bruselskej zlučovacej zmluvy v roku 1965*, platnej od roku 1967.¹¹

Tieto tri uvedené medzinárodné či skôr „nadmárodné“ organizácie – ESUO, EHS a EURATOM mali vlastnú právnu subjektivitu (v každom členskom štáte najširšiu spôsobilosť na práva a právne úkony), boli nezávislé a súhrnne sa nazývali ako *Európske spoločenstvá (ES)*.

Po úspešnom vzniku ESUO, EHS a EURATOM-u nastala v procese európskej integrácie inštitucionálna kríza (1965 – 1966) ako dôsledok rôznych koncepcií zaoberajúcich sa ďalšou existenciou spoločenstiev. Francúzska vláda pristúpila k politike tzv. „*prázdneho kresla*“, t. j. jej neúčasti na zasadaniach v rámci Rady ministrov.¹² Nevyhnutným sa javilo nielen krízu prekonať, ale činnosť Európskych spoločenstiev zracionalizovať, ich administratívu zjednotiť a posilniť ich nezávislosť. V roku 1967 v Bruseli došlo k fúzii dvoch inštitúcií všetkých troch spoločenstiev podpisom a platnosťou Zmluvy o vytvorení spoločnej Rady Európskych spoločenstiev a spoločnej Komisie Európskych spoločenstiev (tzv. *Zmluva o fúzii*), na základe ktorej existovali od roku 1967 už len štyri inštitúcie poverené napĺňaním zakladajúcich zmlúv všetkých troch spoločenstiev: *Komisia ES, Rada ES, Spoločné zhromaždenie a Súdny dvor*.

Aj administratívy všetkých troch spoločenstiev boli zlúčené do jednej, s jednotným administratívnym rozpočtom, oproti trom rôznym príjmovým zdrojom (EHS a EURATOM získavali príspevky od členských štátov a ESUO od podnikov uhoľného a oceliarskeho priemyslu). Úradníci a zamestnanci ESUO, EHS a EURATOM sa od Zmluvy o fúzii označovali ako úradníci a zamestnanci Európskych spoločenstiev. Napriek tomu existovali tri samostatné spoločenstvá, tri samostatné zakladajúce zmluvy s ďalším ich dodatkom – Zmluvou o fúzii.¹³

V roku 1969 sa členské štáty Európskych spoločenstiev dohodli na ďalšom prehĺbení európskej integrácie, konkrétne na zavedení *hospodárskej a menovej únie*, s cieľom

¹⁰ Zmluvu o Európskom spoločenstve pre atómovú energiu, čl. 2.

¹¹ PIKNA, B. *Európsky priestor svobody, bezpečnosti a práva (prizmatem Lisabonské smlouvy)*, s. 23.

¹² Navyše bol francúzsky stály predstaviteľ pri ES odvolaný do Paríža a francúzskym úradníkom bolo zakázané vycestovať do Bruselu na rokovania rôznych pracovných skupín a výborov. V roku 1966 bola kríza prekonaná prijatím tzv. *Luxemburského kompromisu*, ktorým sa štáty zaviazali prijať niektoré akty jednodomyseľne napriek tomu, že zakladajúce zmluvy vyžadovali väčšinové hlasovania v prípade, ak štát vyhlásil, že sú ohrozené jeho národné záujmy.

¹³ SLAŠŤAN, M. et al. *Budúcnosť Európskej únie: Lisabonská zmluva a Slovensko*, s.13.

zachovania výsledkov spoločného trhu a jeho ochrany pred menovou nerovnováhou.¹⁴ Avšak až v roku 1978 členské štáty Európskych spoločenstiev prijali politické rozhodnutie o vytvorení *Európskeho menového systému*.

Jednotný európsky akt

Od 70-tych rokov sa prejavovala snaha o koordináciu zahraničných politík členských štátov spoločenstiev konaním pravidelných schôdzok hláv štátov a predsedov vlád, ich ministrov zahraničných vecí a predsedu Komisie ES o akútnych otázkach rozvoja spoločenstiev. Tesnejšia spolupráca však bola často znemožnená samotnou povahou zahraničnej politiky členských štátov. Spolupráca v oblasti zahraničnej politiky tak bola právne zakotvená až ďalšou novelizáciou a dodatkom k zakladajúcim zmluvám, a to prijatím *Jednotného európskeho aktu* z roku 1986.

Jednotný európsky akt (JEA) podpísali vlády členských štátov 17. februára 1986 a platnosť nadobudol 1. júla 1987. Jednotný európsky akt možno považovať za najradikálnejšiu a najvýznamnejšiu reformu zakladajúcich zmlúv od vzniku spoločenstiev v 50. rokoch. Rozšíril a zásadne doplnil Rímske zmluvy a posilnil právomoci spoločenstiev v oblasti výskumu, financií, hospodárskej konvergencie, sociálnej politiky a životného prostredia. Hlavným cieľom JEA bolo *vytvoriť spoločný vnútorný trh* do roku 1992. V zmluve o JEA sa 12 členských štátov zaviazalo do 31. decembra 1992 vytvoriť spoločný vnútorný trh s bezhraničným pohybom osôb, tovaru a kapitálu. Na dosiahnutie tohto cieľa však bolo potrebné vyriešiť viacero problémov. Preto Komisia ES ešte pred samotným prijatím tohto aktu vypracovala tzv. *Bielu knihu vnútorného trhu*¹⁵, obsahujúcu zoznam asi 300 prekážok, ktoré bolo treba odstrániť, aby sa do 31. decembra 1992 stal jednotný trh spoločenstva realitou.

Spoločný vnútorný trh bol definovaný ako priestor bez vnútorných hraníc, v ktorom je zaručený voľný pohyb tovaru, osôb, služieb a kapitálu. Spoločný vnútorný trh sledoval tieto ciele:

- a) posilnenie postavenia Európskych spoločenstiev na svetových trhoch a jeho schopnosť konkurovať zvyšku sveta,
- b) efektívnejšie využívanie výsledkov výskumu a vývoja,
- c) boj proti vysokej nezamestnanosti a zefektívniť ekonomiku Európskych spoločenstiev a
- d) odstránenie segmentácie trhu.

Jednotný európsky akt v oblasti spolurozhodovania výrazne posilnil spoluprácu medzi Európskym parlamentom a radou. Z dôvodu posilnenia nadštátneho charakteru spoločenstva JEA do rozhodovania rady zaviedol *zásadu dvojtretnovej kvalifikovanej väčšiny* v oblastiach, v ktorých sa dovtedy vyžadovala jednomyselnosť. Išlo najmä o prijímanie harmonizačných predpisov, ktoré pomáhali vzniku vnútorného trhu. Jednotný európsky akt zriadil *Súd prvého stupňa*, zaviedol nový spôsob prijímania právnych noriem, tzv. kooperačný postup, ktorý posilnil účasť Európskeho parlamentu na legislatívnej činnosti. Európsky parlament získal aj právo veta v otázke prijímania nových členských štátov a uzatvárania zmlúv o pridružení. Jednotný európsky akt ďalej zaviedol aj dlhodobo očakávanú a žiadanú politickú spoluprácu medzi členskými štátmi spoločenstiev. V oblasti spoločnej zahraničnej politiky členské štáty mali povinnosť konzultovať zahraničné politické otázky, koordinovať a zblížovať svoje stanoviská a postupy, ako aj organizovať pravidelné schôdzky ministrov zahraničných vecí.

¹⁴ Spôsobili ju menové krízy, oslabenie a zamedzenie konvertibility dolára v roku 1971, ropné krízy v roku 1973 a 1979, následná inflácia, rast nezamestnanosti, deficit zahraničného obchodu a pod.

¹⁵ Biele knihy sú dokumenty, ktoré obsahujú návrhy pre spoločnú činnosť v konkrétnej oblasti v rámci ES.

Ministrom zahraničných vecí členských štátov a predsedovi komisie bolo uložené, aby sa v rámci európskej politickej spolupráce stretávali najmenej štyrikrát do roka.

Zmluva o JEA bola výrazným krokom na ceste k Európskej únii. Koniec studenej vojny a zjednotenie Nemecka boli tým najsilnejším impulzom, ktorý podnietil členské štáty spoločenstiev k dokončeniu projektu Európskej únie a k podpisu Maastrichtskej zmluvy.

Vznik Európskej únie

Už preambula Zmluvy o založení EHS z roku 1957 zakotvila odhodlanie pôvodných šiestich zakladajúcich členských štátov dať základy užšiemu spoločenstvu národov Európy. Snaha o realizáciu tohto cieľa, transformovať všetky vzťahy členských štátov do Európskej únie bola prezentovaná na Parížskom summite Rady Európy v roku 1972. Vytvorenie Európskej únie bolo zahrnuté aj medzi ciele spoločenstiev v Jednotnom európskom akte v roku 1986. O šesť rokov neskôr, dňa 7. februára 1992, bola v holandskom Maastrichte podpísaná *Zmluva o Európskej únii (Maastrichtská zmluva)* zástupcami dvanástich členských štátov ES, ktorá nadobudla platnosť 1. novembra 1993.¹⁶

Maastrichtskú zmluvu ratifikovali všetky členské štáty aj napriek prvotnému nesúhlasu Dánov v referende. Dôvodom bol najmä nesúhlas Dánov s vytvorením jednotnej meny. Referendum o vstupe Dánska do EÚ sa skončilo úspešne až v máji 1993 s tým, že Dáni nie sú súčasťou tretej a záverečnej fázy projektu – menovej únie. Rovnako sa rozhodnutie o spoločnej mene netýkalo ani Veľkej Británie.

Maastrichtská zmluva zmenila inštitucionálnu štruktúru spoločenstiev a posilnila právomoci Európskeho parlamentu. Európsky parlament sa stal rovnoprávnym partnerom rady. Nadobudol spolu rozhodovacie právomoci pri prijímaní právnych aktov. Maastrichtská zmluva taktiež zriadila aj *inštitút Ombudsmana Európskej únie*, zaviedla *Európsky systém centrálnych bánk*, zriadila *Európsku centrálnu banku* a *Európsku investičnú banku*. Maastrichtská zmluva tiež zaviedla pojem *Európska únia*, určila jej hlavné ciele a znamenala aj významnú novelu troch zakladajúcich zmlúv.

Význam Maastrichtskej zmluvy spočíva predovšetkým v tom, že dosiahla ďalší stupeň európskej integrácie členských štátov. Podstatný prínos pre integráciu spočíval v zavedení druhého a tretieho piliera, ktoré upravovali spoločnú zahraničnú a bezpečnostnú politiku a spoluprácu v oblasti justície a vnútra. Podľa Maastrichtskej zmluvy štruktúra EÚ spočívala na *troch pilieroch*.

Prvý pilier tvorili tri reformované Európske spoločenstvá zamerané na budovanie spoločného vnútorného trhu doplneného o hospodársku a menovú úniu.

Druhým pilierom bola *spoločná zahraničná a bezpečnostná politika*, ktorá nadväzovala na ustanovenia o európskej politickej spolupráci, ktoré boli obsiahnuté v Jednotnom európskom akte. Cieľmi spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky sa stali:

- a) ochrana nezávislosti a nedotknuteľnosti EÚ,
- b) posilnenie bezpečnosti EÚ a jej členských krajín,
- c) ochrana mieru a posilnenie medzinárodnej bezpečnosti,
- d) podpora medzinárodnej spolupráce,
- e) rozvoj a posilnenie demokracie (t. j. realizácia princípov právneho štátu a rešpektovanie ľudských práv a základných slobôd v členských štátoch EÚ).

Tretí pilier tvorila *spolupráca v oblasti justície a vnútorných vecí*, teda otázky vnútornej a verejnej bezpečnosti členských štátov, pričom právny základ tejto spolupráce spočíval iba na medzivládnej spolupráci. Spolupráca v oblasti justície a vnútorných vecí bola neskôr

¹⁶ KARAS, V., KRÁLIK, A. *Európske právo*, s. 34 – 35.

prijatím Amsterdamskej zmluvy zúžená a premenovaná na policajnú a súdnu spoluprácu v trestných veciach.

Členské štáty sa zaviazali rozvíjať spoluprácu v policajnej a súdnej oblasti v trestných veciach, najmä pokiaľ ide o boj proti organizovanému a neorganizovanému zločinu, terorizmu, obchodu s ľuďmi, zneužívaniu detí, obchodu s drogami, zbraňami, úplatkárstvu a podvodom. Taktiež v oblasti boja proti xenofóbii a rasizmu. Pokiaľ ide o spoluprácu policajných, colných a iných úradov, spolupráca v tejto oblasti sa začala realizovať cez Európsky policajný úrad (EUROPOL), pokiaľ ide o spoluprácu súdnych orgánov, deje sa to najmä cez Jednotku pre súdnu spoluprácu v Európskej únii (EUROJUST).¹⁷ Výrazom užšej súdnej spolupráce je aj aproximácia trestného práva členských krajín. V rámci spolupráce v oblasti vnútra a spravodlivosti členské krajiny taktiež začali rozvíjať spoluprácu aj pri poskytovaní azylu a pri vydávaní zločincov.

Amsterdamská zmluva

V marci 1996 sa v Turíne začala medzivládna konferencia, ktorej cieľom bolo vylepšiť stav zavedený Maastrichtskou zmluvou. Išlo o cieľavedomú prípravu revízie Maastrichtskej zmluvy, keďže zvolanie konferencie v roku 1996 predpokladala sama Maastrichtská zmluva v článku N ods. 2. Toto ustanovenie sa označuje ako doložka *rendez-vous*. Výsledkom konferencie bol podpis *Amsterdamskej zmluvy* 2. októbra 1997, ktorá po ratifikácii členskými štátmi nadobudla platnosť 1. mája 1999.

Cieľom Amsterdamskej zmluvy bolo vytvorenie inštitucionálnych a politických podmienok na zvládnutie nových výziev: rýchly vývoj medzinárodnej situácie, globalizácia hospodárstva a ich následky na zamestnaní, boj proti terorizmu, medzinárodnej kriminalite a nelegálnemu obchodu s drogami, ekologické nerovnováhy a ich nebezpečné následky pre zdravie a rozšírenie Európskej únie. Hlavnou úlohou Amsterdamskej zmluvy bolo pripraviť EÚ na prijatie nových členských štátov a vylepšiť inštitucionálny systém EÚ. Amsterdamskou zmluvou tiež došlo k obsahovému zúženiu tretieho piliera – spolupráca v oblasti justície a vnútra, kde časť tejto problematiky (azyl, vízová politika a prisťahovalectvo) bola prevedená do prvého piliera. V oblasti druhého piliera – spoločná zahraničná a bezpečnostná politika – Amsterdamská zmluva zaviedla *funkciu generálneho sekretára rady* ako vysokého predstaviteľa pre zahraničnú politiku EÚ.¹⁸ Najvyšším orgánom zahraničnej a bezpečnostnej politiky však naďalej zostala rada, pričom generálny sekretár jej v danej oblasti mohol len asistovať. Amsterdamská zmluva tiež znamenala dôležitý zásah do textu zakladajúcich zmlúv z formálneho hľadiska – prečíslovala články Zmluvy o Európskej únii a Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva.

Zmluva z Nice

Ako reakcia na zvýšenie počtu členov Európskej únie¹⁹ bola zvolaná ďalšia medzivládna konferencia, ktorá sa konala v dňoch 7. až 9. decembra 2000 v Nice. Členské štáty sa na nej dohodli na texte zmluvy, ktorou sa menia zakladajúce zmluvy, táto zmluva vošla do histórie ako *Zmluva z Nice*. Podpísaná bola dňa 26. februára 2001 a po ratifikačných procesoch vstúpila do platnosti 1. februára 2003.

Zmluva z Nice takmer výlučne riešila inštitucionálne otázky. Jej cieľom bolo pripraviť úniu a jej inštitucionálny systém na vstup početnej skupiny nových štátov. Stanovila nové

¹⁷ Pozri bližšie: Deviatá kapitola – Priestor slobody, bezpečnosti a spravodlivosti, s. 190 – 214.

¹⁸ Prvým generálnym sekretárom rady sa stal bývalý generálny tajomník NATO Javier Solana.

¹⁹ Amsterdamská zmluva ustanovovala, že najmenej jeden rok predtým, ako sa zvýši počet členov Európskej únie na 20, musí sa zísť medzivládna konferencia, ktorej úlohou bude zhodnotiť pripravenosť únie na rozšírenie.

pravidlá, na základe ktorých sa upravila veľkosť inštitúcií EÚ a organizácia ich práce po vstupe ďalších desiatich krajín. Konkrétne išlo o ustanovenia o novom rozdelení kresiel v Európskom parlamente a v Rade EÚ, ako aj o nové ustanovenia o budúcej úlohe a štruktúre Európskej komisie. Okrem toho zaviedla hlasovanie kvalifikovanou väčšinou v tých oblastiach, v ktorých sa dovtedy rozhodovalo jednohlasne. Zmluva taktiež posilnila vplyv Európskeho parlamentu pri spolurozhodovaní pri tvorbe prameňov európskeho práva.

Konvent o budúcnosti Európy a Zmluva o Ústave pre Európu

V dňoch 14. a 15. decembra 2001 sa v belgickom Laekene konal *Laekenský summit*. Nadviazal na Deklaráciu o budúcnosti Európy z Nice. Na summite v Laekene bola prijatá deklarácia, ktorá vstúpila do histórie ako *Laekenská deklarácia*. Prijatie Laekenskej deklarácie odštartovalo komplexný proces prípravy a schvaľovania reformy únie s cieľom vyriešiť otázky poslania a úloh Európskej únie, ďalšej reformy spoločných inštitúcií EÚ, budúceho rozdelenia kompetencií medzi EÚ a členskými štátmi, ako aj predstavy o spoločnej európskej ústave. Tieto úlohy mal vyriešiť *Konvent o budúcnosti Európy* (ďalej len konvent), ktorý bol na konferencii ustanovený rozhodnutím najvyšších predstaviteľov pätnástich členských štátov EÚ. Konvent mal zabezpečiť lepšie rozdelenie kompetencií medzi úniou a členské štáty pri zachovaní čo najvyššej efektivity. Ďalej mal za úlohu realizovať inštitucionálne zmeny, pokiaľ išlo o vývoj hlavných inštitúcií EÚ v budúcnosti, priblíženie EÚ občanom, definovanie úlohy EÚ v stále viac globalizovanom prostredí a zjednodušiť aplikáciu politických nástrojov EÚ.

Hlavou úlohou, ktorou bol konvent poverený, bolo vypracovanie záverečného dokumentu – *Zmluvy o Ústave pre Európu*, z ktorého by mohli vychádzať rokovania medzivládnej konferencie zvolanej na účel uskutočnenia zmien v dovtedajších európskych zmluvách.

Konvent otvoril diskusiu o budúcnosti Európy 28. februára 2002 pod predsedníctvom **Valéryho Giscarda d'Estaigna**. Skladal sa zo 105 členov a 102 náhradníkov, predsedu, podpredsedov, dvoch zástupcov Európskej komisie, 15 zástupcov vlád členských štátov, 13 zástupcov vlád kandidátskych krajín²⁰, 30 zástupcov národných parlamentov členských krajín, 26 zástupcov národných parlamentov kandidátskych krajín a 16 zástupcov Európskeho parlamentu. Znamená to, že 72 členov Európskeho konventu, teda veľká väčšina, boli zároveň poslancami jednotlivých štátov alebo európskymi poslancami zvolenými v priamych voľbách. Na rokovaní konventu sa zúčastnili aj 13 pozorovatelia zastupujúci Výbor regiónov, Hospodársky a sociálny výbor, európskych sociálnych partnerov a ombudsmana EÚ. Všetky zasadania konventu boli verejné a všetky úradné dokumenty boli zverejnené na internete: Konvent zriadil veľké množstvo pracovných skupín a viedol rozsiahle rokovania s organizáciami, ktoré reprezentujú občiansku spoločnosť (odborníci, zamestnávateľi, mimovládne organizácie, akademické obce atď.). Po 16 mesiacoch náročných rokovaní a práce dospel konvent ku konsenzu, ktorého výsledkom bol Návrh Zmluvy zakladajúcej Ústavu pre Európu. Tento návrh bol potom predložený medzivládnej konferencii zloženej zo zástupcov vtedajších aj budúcich členských štátov.²¹

Z uvedenej analýzy historického vývoja európskej integrácie vyplýva, že išlo o veľmi zložitý a komplikovaný proces sprevádzaný pomerne zložitým systémom európskeho primárneho práva pozostávajúceho zo spomínaných zakladajúcich a prístupových zmlúv. Tento problém mala čiastočne vyriešiť práve *Zmluva o Ústave pre Európu*, ktorej návrh konvent vypracoval a predložil medzivládnej konferencii a ktorej úlohou malo byť zrušenie

²⁰ Za Slovenskú republiku štátny tajomník Ministerstva zahraničných vecí SR Ivan Korčok.

²¹EUROINFO. *História európskej ústavnej zmluvy*. Dostupné na internete: [online][citované 30. 05. 2011] <<http://www.euroinfo.gov.sk/euroagendy/euroustava/historia-euz/historia-europskej-ustavnej-zmluvy-30f.html>>

podstatnej časti primárneho práva a jeho zoskupenie do jediného kodifikovaného dokumentu (s výnimkou Zmluvy o založení EURATOM-u). Na konečnom znení textu Európskej ústavnej zmluvy sa predstavitelia 25 členských štátov dohodli po zdĺhavých rokovaniach dňa 18. júna 2004 v Bruseli počas írskoho predsedníctva v EÚ.

Zmluva o Ústave pre Európu – prvá európska ústava mala vstúpiť do platnosti po ratifikácii vo všetkých členských štátoch Európskej únie. Počítalo sa s dátumom 1. novembra 2006. Väčšina členských štátov, vrátane Slovenskej republiky, novú zmluvu ratifikovala v národných parlamentoch, ale jej osud spečatili neúspešné referendá vo Francúzsku a Holandsku. Niektoré členské štáty ratifikáciu zmluvy odložili na neurčito (Veľká Británia, Dánsko, Írsko, Poľsko, Portugalsko). Na základe neúspešného referenda Európsku ústavnú zmluvu neschválilo Francúzsko a Holandsko. Proces jej ratifikácie sa tým zmrazil a už sa neuskutočnil. Preto Zmluva o Ústave pre Európu nikdy nenadobudla platnosť.

Lisabonská zmluva

Ostatným významným pilierom v integračnom procese Európy sa stalo prijatie *Lisabonskej zmluvy*, ktorá bola podpísaná v portugalskom hlavnom meste Lisabon dňa 13. decembra 2007. Lisabonská zmluva, ktorou sa mení Zmluva o Európskej únii a Zmluva o založení Európskeho spoločenstva (tak znie jej oficiálny názov), na rozdiel od Zmluvy o Ústave pre Európu nie je novou či zakladajúcou zmluvou, ktorá by nahradila primárne právo EÚ, t. j. Rímske zmluvy, Maastrichtskú zmluvu a ich zmeny a doplnky, ale len ho novelizuje, resp. mení a dopĺňa. Je to medzinárodná zmluva, ktorá je výsledkom intenzívnych rokovaní prebiehajúcich v rámci medzivládnej konferencie medzi zástupcami vlád všetkých 27 členských štátov, a to od 23. júla 2007 až do 19. októbra 2007, keď sa všetci účastníci napokon dohodli na texte novej, tzv. reformnej zmluvy (pracovný názov *Lisabonskej zmluvy*). Dohoda zástupcov vlád členských štátov EÚ spočívala v tom, že reformná zmluva – Lisabonská zmluva bude len dopĺňať a meniť zakladajúce zmluvy, teda ich nebude ani rušiť, ani nahrádzať.

Lisabonskú zmluvu bolo potrebné prijať, pretože proces európskej integrácie, aj keď prebieha už vyše polstoročia, ešte stále nie je zavŕšený a vyznačuje sa svojimi nedostatkami. Európska únia ostatné desaťročie márne hľadá najvhodnejšie a optimálne nástroje, ako účinne konať v prospech občanov EÚ. Modernizáciu a optimalizáciu nástrojov svojho pôsobenia Európska únia potrebuje najmä vzhľadom na ekonomickú globalizáciu, bezpečnostné hrozby, ako aj potrebu jednotnejšieho a efektívnejšieho postupu vo viacerých oblastiach najmä vzhľadom na takmer dvojnásobný nárast počtu členských štátov od roku 1995 a päťnásobný od roku 1958.

Navyše, okrem uvedeného Európska únia so svojimi súčasnými 27 členmi ešte stále fungovala v zásade podľa pravidiel navrhovaných pre Európsku úniu so 6 členmi. Z tohto hľadiska bola nevyhnutná aj zmena v oblasti hlasovania členských štátov v orgánoch EÚ, ako aj v oblasti dobrovoľnej spolupráce členských štátov. Prijatie *Lisabonskej zmluvy* tak možno odôvodniť nasledujúcimi argumentmi:

- a) vyššia efektívnosť rozhodovacieho procesu,
- b) viac demokracie vďaka posilnenej úlohe Európskeho parlamentu a národných parlamentov,
- c) jednotnejšie vystupovanie vo vzťahu k zahraničiu.

Uvedené vylepšenia by mali Európskej únii umožniť, aby presadzovala predovšetkým záujmy jej občanov, pokiaľ ide o bezpečnosť, zákaz hospodárskeho protekcionizmu, kontrolu monopolov a hospodárskej súťaže.²²

Literatúra

EUROINFO. História európskej ústavnej zmluvy. Dostupné na internete: [online][citované 30.05.2011]<<http://www.euroinfo.gov.sk/euroagendy/euroustava/historiaeuz/historiaeuropskej-ustavnej-zmluvy-30f.html>>

KARAS, V., KRÁLIK, A. *Európske právo*. 2. vyd. Bratislava : IURA EDITION, 2007, 505 s. ISBN 978-80-8078-148-4.

LIPKOVÁ, Ľ. et al. *Európska únia*. 1. vyd. Bratislava : Sprint dva, 2011, 446 s. ISBN 978-80-89393-33-6.

MAZÁK, J., JÁNOŠÍKOVÁ, M. *Základy práva Európskej únie – ústavný systém a súdna ochrana*. 1. vyd. Bratislava : IURA EDITION, 2009, 740 s. ISBN 978-80-8078-289-4.

PIKNA, B. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva (prizmatem Lisabonské smlouvy)* 1. vyd. Praha : Linde, 2010, 424 s. ISBN 978-80-7201-114-6.

SLAŠŤAN, M. et al. *Budúcnosť Európskej únie: Lisabonská zmluva a Slovensko*. 1. vyd. Bratislava : Euroiuris, 2009, 61 s. ISBN 978-80-89406-02-9.

STRÁŽNICKÁ, V. *Európska integrácia a právo Európskej únie*. 1. vydanie. Bratislava : Bratislavská vysoká škola práva, 2009, 312 s. ISBN 978-80-89447-00-8.

SVOBODA, P. *Úvod do evropského práva*. 3. vyd. Praha : C.H. Beck, 2010, 328 s. ISBN 978-80-7400-313-4.

VALUCH, J., RIŠOVÁ, M., SEMAN, R. *Právo medzinárodných organizácií*. 1. vyd. Praha : C.H. Beck, 2011. 399 s. ISBN 978-80-7400-364-4.

Zmluva o založení Európskeho spoločenstva (Ú. v. EÚ C340 10.11.1997).

Zmluva o Európskom spoločenstve pre atómovú energiu.

Key words: European Union, European community, Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD), European Coal and Steel Community, European Economic Community (EEC), European Atomic Energy Community (Euratom), Treaty of Paris, Rome Treaties, Maastricht Treaty, Treaty of Amsterdam, Treaty of Nice, Single European Act, Convention on the Future of Europe, Treaty of Lisbon.

Summary

The author provides to the reader a complete picture of the integration process in Europe in the historical section from Middle Ages to the present. In natural continuation he in relatively detailed form describes the motivation and the circumstances in which were based individual European communities. Special attention is paid to the origins, objectives and tasks of the Society for Economic Cooperation and Development (OECD), European Coal and Steel Community (ECSC), European Economic Community (EEC) and European Atomic Energy Community (Euratom). The article also describes in detail the reasons which followed in 1986 and led European states to adopt single European Act and which led to the signing of the Maastricht Treaty of establishing the European Union. The author also gives concise analysis of the Maastricht Treaty, which established the very essence of the European Union, which was originally formed on three pillars, introduced the concept of the European Union, European citizenship and Ombudsman of the European Union and the European System of

²² SLAŠŤAN, M. et al. *Budúcnosť Európskej únie: Lisabonská zmluva a Slovensko*. s. 23.

Central Banks - the European Central Bank and European Investment Bank. He pays not less attention to the Amsterdam Treaty and Nice Treaty, which EU Member States in the following years approved in connection with expanding membership base of the European Union and the associated need to revise the Treaty on European Union. It also identifies the circumstances and reasons that ultimately thwarted the adoption of a Constitution for Europe. Article finally provides the reasons that led the EU Member States to the adoption of the Lisbon Treaty which is now main document of the integration process in Europe.

*doc. JUDr. Antonín Nesvadba, PhD.
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Katedra verejnoprávných vied
e-mail: antonin.nesvadba@minv.sk*

Recenzent: PhDr. Milan Holub